

**KRETINGOS JURGIO PABRĖŽOS
UNIVERSITETINĖ GIMNAZIJA**

**MOKINIŲ PASIEKIMŲ GERINIMO STRATEGIJA
GIMNAZIJOJE**

PATVIRTINTA
Kretingos Jurgio Pabrėžos universitetinės gimnazijos
direktoriaus 2021 m. sausio 13 d. įsakymu Nr.V1-07

Gimnazijos mokinių pasiekimų gerinimo strategijos darbo grupė sudaryta gimnazijos direktoriaus įsakymu (2020 m. rugsėjo 3 d. Nr.V1-94).

Darbo grupės vadovas – Kęstutis Trakšėlys

Nariai:

Valdonija Karaliūnienė, dailės mokytoja ekspertė,

Irutė Lapinskienė, lietuvių kalbos mokytoja ekspertė,

Vidmantas Lapinskas, fizinio ugdymo mokytojas ekspertas,

Lijana Stabingienė, matematikos mokytoja, informatikos mokslų daktarė,

Pranas Stukanas, fizikos mokytojas ekspertas.

Darbo grupės tikslas – išanalizuoti mokymosi pasiekimus ir Brandos egzaminų rezultatus bei sukurti mokymosi ir Brandos egzaminų rezultatų gerinimo strategiją gimnazijoje.

Darbo grupė, rengdama mokinių pasiekimų gerinimo strategiją gimnazijoje, vadovavosi:

- 2018-2020 m. mokinių metinių pasiekimų analize;
- 2020 m. brandos egzaminų rezultatų analize;
- 2020 m. abiturientų, besimokančių išplėstiniu kursu, III klasės metinių pažymių analize, remiantis VBE įvertinimais;
- Gimnazijos mokinių metinių pažymių statistinių charakteristikų, apskaičiuotų remiantis VBE įvertinimais;
- Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo 2020 m. (9 klasė) apibendrinta informacija;
- Metodinės tarybos ir metodinių būrelių narių rekomendacijomis ir pasiūlymais.

PRATARMĖ

Remiantis tradicine pedagogika manoma, kad gerai pamokai būdinga aiški ir pagrįsta struktūra. Šis tradicinis pamokos struktūros modelis kildinamas iš tiesioginio mokymo metodo, padariusio turbūt didžiausią įtaką įsivaizdavimui, kokia pamokos struktūra yra gera. Jo esmė – mokytojo(s), kurie atlieka pagrindinio informacijos šaltinio ir veiklos modelio vaidmenį, suplanuotas ir kontroliuojamas mokymasis. Metodui būdinga ilgai tobulinta ir nusistovėjusi nuoseklių veiklų sistema pamokoje:

Pamokos dalis	Veiklos
I. Sutelkimas ir nukreipimas	A) Trumpute įvadine užduotimi, atviru klausimu ar kt. sudominama ir padedama susikaupti pamokai. B) Paaiškinama, ko bus mokomasi šioje pamokoje ir kokių rezultatų tikimasi – ką mokiniai pamokos pabaigoje turėtų žinoti ir / ar gebėti. C) Siekiant sukelti entuziazmą, informuojama apie pamokos naudą, ryšį su mokinių interesais, smagias patirtis ir pan.
II. Pasirengimo patikrinimas	Patikrinama, pakartojama, primenama pamokai būtinos žinios ir gebėjimai, įgyti praėjusioje pamokoje, anksčiau ar kitur.
III. Naujos medžiagos pateikimas	Pateikiama nauja informacija – pasakojimai, sąvokos, idėjos, iliustracijos, formulės, apibrėžimai, modeliai ir kt. Supratimui pagerinti naudojama papildoma informacija – paaiškinimai, iliustracijos, palyginimai. Jei reikia, parodoma, kaip ką nors atlikti (modeliuojama veikla). Pakartojant pabrėžiama tai, kas svarbiausia.
IV. Supratimo patikrinimas	Užduodami klausimai mokinių supratimo lygiui nustatyti ir suvokimo klaidoms bei spragoms ištaisyti.
V. Supratimo taikymo mokymas	Skiriamos naujos informacijos taikymo, įgūdžių ir gebėjimų ugdymosi užduotys. Pirmosios atliekamos mokytojams vadovaujant ir stebint, vėlesnės – savarankiškai.
VI. Vertinimas ir apibendrinimas	Patikrinama, kaip mokiniams sekėsi atlikti užduotis. Komentuojama, taisomos klaidos, vertinama. Jei reikia – mokoma iš naujo, jei išmokta sėkmingai – trumpai aptariama, ko išmokta, kodėl tai svarbu. Tai darant remiamasi mokinių refleksija.
VII. Įtvirtinimo užduotys	Skiriami namų darbai, pagrįsti pamokoje išmoktais dalykais ir juos įtvirtinantys, arba numatoma pamokos tęsa kitą dieną

Ši pamokos struktūra gali būti įgyvendinama nuo pradžios iki pabaigos vienoje pamokoje (dažniausiai taip būna pradinėse klasėse) arba išdėstoma per kelias pamokas. Kai kurios privalomos metodo veiklos gali kartotis, pavyzdžiui, dalies naujos medžiagos pateikimas – supratimo tikrinimas –

nauja informacijos porcija – vėl supratimo tikrinimas. Dėl nuolatinio grįžtamojo ryšio reikalavimo metodas dar vadinamas interaktyviuoju mokymu, o dėl būtinybės nuolat stebėti, analizuoti ir koreguoti mokinių veiklą – aktyviuoju mokymu. Tiesioginio mokymo algoritmas yra toks pagrįstas ir aiškus, kad neretai tapatinamas su gera pamokos struktūra, o kiti mokymo(si) metodai – diskusijos, mokymasis bendradarbiaujant, patirtinis mokymasis – tik integruojami į šią struktūrą. Tačiau šis algoritmas nėra universalus – jis veiksmingas, kai mokymosi tikslai yra labai konkretūs, lengvai paaiškinami mokiniams, pasiekiami ir pamatuojami. Veiksmingiausiai taikomas mokiniams, kuriems sunkiai sekasi mokytis pamatinių dalykų – suvokti naują informaciją ar įgyti įgūdžių. Metodas nelabai tinka subjektyvioms ir kontraversiškomis temoms, sudėtingiems gebėjimams ugdyti ir giluminiams nuostatų pokyčiams sukelti, taip pat gabiems ir savarankiškiems mokiniams. Bet jis yra vienas ekonomiškiausių, todėl neretai pasirenkamas ne dėl tinkamumo, o dėl laiko trūkumo. Tiesioginio mokymo pamokos yra „uždaros“ – turi aiškiai apibrėžtą pradžią (tikslų formulavimą) ir pabaigą (rezultatų patikrinimą bei sėkmės įvertinimą), o rezultatai matuojami atitikimu tikslams. Visos kitos veiklos pamokoje skirtos kuo veiksmingiau pasiekti tikslą. Dėl to šios pamokos atrodo labai nuoseklios, logiškos, „metodiškos“. Visai kitaip, netgi atvirkščiai, dėstomos natūralų mokymąsi imituojančių pamokų dalys.

Laikui bėgant struktūrinių modelių mados gali keistis, tačiau visoms joms būdingas polinkis tam tikrą algoritminį modelį, tai yra mokymo veiklą sekas, laikyti tobulu, tinkamu visais atvejais ir privalomu. Vieną iš tokių norminių modelių, prasidedantį namų darbų tikrinimu ir praėjusios pamokos kartojimu, o pasibaigiantį namų darbų skyrimu, yra patyrę visi Lietuvos suaugusieji. Šiuolaikinės ugdymo psichologija ir edukologija yra sukaupusios daug žinių apie veiksmingus pamokos organizavimo būdus ir metodus, tačiau jokie tyrimai neteikia vienareikšmių ir privalomų nurodymų, kokia turėtų būti gera pamoka. Teoretikai pamokas aprašinėja įvairiais būdais: pateikdami struktūrinius modelius, mokymo ir ugdymo modelius, principus, geros pamokos požymius. Tai vertingas idėjų šaltinis, tačiau ne receptai, kurie garantuotų kiekvienos pamokos sėkmę. Sėkminga pamoka yra šiems mokiniams šiuo metu šioje klasėje siekiant šių tikslų skirta pamoka. Sprendimą, ar ji gera, lemia mūsų pasirinkti vertinimo kriterijai. Būtų gerai, jei to, kas vyksta pamokoje, priimtinumą vertintumėme atsižvelgdami į sąlygas (mokinius, mokytojus, programas, vadovėlius, mokyklos kultūrą), ugdymo tęstinumą (ryšį su kitomis pamokomis) ir rezultatus.

MOKINIŲ PASIEKIMŲ GERINIMO STRATEGIJOS PRIEMONĖS

Eil. Nr.	Priemonės	Siekiamas rezultatas
1.	Uždavinys - modernios pamokos vadyba	
	1.1. Tobulinti pamokos struktūrą.	<ul style="list-style-type: none"> • aiškumas ir turinio prieinamumas; • tinkamas uždavinio formulavimas; • orientavimasis į mokinius; • orientavimasis į poveikį; • ruošiantis pamokai atsakyti į klausimus: ko siekiama, kaip veikiama siekiant pamokoje išsikeltų uždavinių, iš ko galima spręsti apie pasiekimus?
	1.2. Dėmesys modernios pamokos aspektams	<ul style="list-style-type: none"> • ugdymosi aplinka – įrangos ir priemonių įvairovė, aplinkos estetiškumas, aplinkų bendrakūra; • vadovavimas kiekvieno mokinio ugdymuisi – mokymo lūkesčių ir mokinių skatinimas, ugdymo diferencijavimas ir klasės valdymas; • mokymosi patirtis – mokėjimas mokytis, mokymosi motyvacija, mokymasis bendradarbiaujant, integralumas. • vertinimas ugdant – mokinių įsivertinimas, grįžtamasis ryšys; • kiekvieno mokinio pažanga ir pasiekimai – pažangos stebėseną, motyvavimas, asmenybės branda, pasiekimų asmeniškumas, klasės pasiekimo lygis.
	1.3. Išryškunami modernios pamokos bruožai	<ul style="list-style-type: none"> • tinkami mokymo(si) ir (įsi)vertinimo metodai; • skatinamas savarankiškas mokymasis; • grįžtamoji informacija; • žinių ir jų praktinio pritaikymo santykis; • mokymasis individualizuojamas ir diferencijuojamas.
	1.4. Užduočių diferencijavimas ir individualizavimas	<ul style="list-style-type: none"> • aukštesnio pasiekimų lygio mokiniams siūlomos platesnės ir/ar gilesnės veiklos; • žemesnio pasiekimų lygio mokiniams papildomai teikiama įvairiopa pagalba; • pamokas planuoti taip, kad mokinys būtų aktyvus veikėjas, t.y. įtraukti į ugdymosi procesą visus mokinius, nepriklausomai nuo jų gebėjimų; • mokomąją medžiagą sieti su mokinių įvairialypiu patyrimu, tada įvertinimas bus rašomas ne tik už teorines žinias; • heterogeniškumo ir įvairumo paisymas; • užduotis susieti su gyvenimo patirtimi; • rengiant užduotis spręsti realias pasaulio problemas; • naudotis šaltinių ir informacinių technologijų įvairove.

Eil. Nr.	Priemonės	Siekiamas rezultatas
2.	Uždavinys – Mokymo	pasiekimų ir pažangos vertinimo kultūra
	2.1. Vertinimo etiniai principai	<ul style="list-style-type: none"> • nesmerkimo ir neteisimo principas. Pažymys nėra nuobauda ar drausminimo priemonė; • neigiamas pažymys ne visada atspindi mokinio bendruosius gebėjimus. Dažnai tai būna tik atskiros temos nesupratimas ar konkrečios užduoties (ne)atlikimas; • neigiamas pažymys nėra motyvacijos priemonė; • pedagogas prisiima atsakomybę už atitinkamą įvertinimą; • vertinant svarbus objektyvumas ir neutralumas bei profesionalumas; • vertinimo sistema aiški ir visiems vienodai taikoma; • parašius neigiamą pažymį būtina parašyti pastabą/komentarą, kokios užduoties mokinys neatliko/ negebėjo atlikti; • vertinimo principai: pagrįstumas, patikimumas, veiksmingumas, sąžiningumas, vertingumas, nešališkumas.
	2.2. Vertinimo nuostatos	<ul style="list-style-type: none"> • vertinimas grindžiamas šiuolaikine mokymosi samprata; • vertinimas atitinka amžiaus tarpsnio psichologinius ypatumus; • rašomas realus pažymys ir jis nėra keičiamas (ištrinamas ar kaip nors kitaip panaikinamas), bet sudaromos sąlygos, atlikus kitą užduotį gauti geresnį įvertinimą, kuris taip pat įrašomas į dienyną. • vertinimas planuojamas kartu su ugdymo procesu; • taikomas diagnostinis ir formuojamasis vertinimas; • vieninga vertinimo sistema gimnazijoje ir susitarimų laikymasis; • skatinama taikyti „sudėtinio pažymio“ sistemą.
	2.3. Kognityvinių gebėjimų vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • vertinamos žinios ir supratimas, gebėjimas žinias taikyti; • vertinami aukštesnieji mąstymo gebėjimai; • vertinami žinių ištekliai ir praktiniai įgūdžiai.
	2.4. Vertinimas pagal veiklos sritis (Gamtamoksliai)	<ul style="list-style-type: none"> • gamtos tyrimai; • organizmai ir aplinka; • medžiagos ir jų kitimai; • fizikiniai procesai.
	2.5. Vertinimas pagal veiklos sritis (Matematika)	<ul style="list-style-type: none"> • skaičiai ir skaičiavimai; • reiškiniai, lygtys, nelygybės, sistemos, sąryšiai ir funkcijos; • geometrija, matai ir matavimai; • stochastika;

		<ul style="list-style-type: none"> • problemų sprendimas.
	2.6. Vertinimas pagal veiklos sritis (Socialiniai mokslai)	<ul style="list-style-type: none"> • orientavimasis istoriniame laike ir geografinėje erdvėje; • istorinės raidos supratimas ir visuomenės pažinimas; • bendrieji geografiniai dėsningumai ir jų modeliavimas; • tyrimas ir interpretavimas.
	Vertinimas pagal veiklos sritis (teksto suvokimo aspektas)	<ul style="list-style-type: none"> • teksto esmė; • teksto visuma ir detalės; • nuomonės / požiūriai; • veikėjai / objektai; • teksto pobūdis ir kalbinė raiška.
	Vertinimas pagal veiklos sritis (skaitymo teksto aspektas)	<ul style="list-style-type: none"> • informacijos radimas; • tiesioginių išvadų-formulavimas; • interpretavimas; • vertinimas.
Eil. Nr.	Priemonės	Siekiamas rezultatas
3.	Uždavinys – mokinių lankomumo stebėseną ir pamokų nelankymo priežasčių analizę	
	3.1. Švietimo pagalbos specialistų funkcijos	<ul style="list-style-type: none"> • pamokų lankomumo kontrolė; • informacijos rinkimas ir lankomumo stebėseną; • tėvų informavimas; • pagalba klasių vadovams; • mokinių ir tėvų konsultavimas ir pagalba teikimas pamokų lankomumo klausimais; • pamokų nelankymo prevencija ir priežasčių šalinimas.
	3.2. Klasės auklėtojų ir mokytojų indėlis	<ul style="list-style-type: none"> • fiksuoja pamokų lankomumą ir informuoja tėvus; • rengia lankomumo suvestines; • aiškinasi pamokų nelankymo priežastis; • teikia fiksuotą informaciją švietimo pagalbos specialistams; • nelankymo priežastis analizuoja su mokinių tėvais.
	3.3. Mokinių, nelankančių pamokų, drausminimas	<ul style="list-style-type: none"> • pokalbis su klasės vadovu; • pokalbis su švietimo pagalbos specialistais; • pokalbis su kuriojančiu vadovu; • pokalbis su gimnazijos direktoriumi; • drausminių priemonių taikymas: pastaba, įspėjimas, mokymosi sutarties nutraukimas; • svarstymas V GK.

	3.3. Mokinių pamokų nelankymo priežastys	<ul style="list-style-type: none"> • emocinio, socialinio ir/ar fizinio saugumo deficitas klasėje; • nepalankus mikroklimatas gimnazijoje (klasėje); • patyčių prevencijos stygius; • mokymosi motyvacijos trūkumas; • inovatyvių ir modernių pamokų metodų stygius; • mokinių poreikių ir lūkesčių pamokose analizės nebuvimas; • bendravimo ir bendradarbiavimo tarp mokinio ir mokytojų nebuvimas; • dialogo tarp mokytojo ir mokytojo stygius; • mokymosi nesėkmės baimė; • mokytojo asmenybės savybės (profesionalumas, komunikabilumas, empatiškumas).
Eil. Nr.	Priemonės	Siekiamas rezultatas
4.	Uždavinys – ugdymo proceso stebėsenos efektyvinimas ir inovacijų diegimas	
	4.1. Ugdomosios veiklos stebėsenos uždaviniai	<ul style="list-style-type: none"> • rinkti, kaupti ir apdoroti duomenis apie ugdymo(si) proceso būklę, kaitą ir strateginių mokyklos tikslų bei uždavinių įgyvendinimą; • analizuoti ir vertinti ugdymo(si) proceso būklę, diagnozuoti ugdymo organizavimo trūkumus ir inicijuoti ugdymo(si) turinio ir proceso kaitą; • laiku teikti metodinę ir kitą pedagoginę pagalbą mokytojams; • prižiūrėti, kaip laikomasi mokyklos nuostatų, kaip vykdomas mokyklos strateginis planas, metinė veiklos programa, ugdymo planas bei kiti mokyklos norminiai dokumentai; • atrasti ir skleisti pažangias ugdymo(si) proceso organizavimo formas ir gerą darbo patirtį; • teikti ir skelbti ugdymo(si) proceso organizavimo stebėsenos duomenis ir informaciją mokyklos bendruomenei.
	4.2. Ugdomosios veiklos stebėsenos principai	<ul style="list-style-type: none"> • tikslingumas – renkami tik tie duomenys ir informacija, kurie yra reikalingi ir tinkami mokyklos ugdymo(si) proceso stebėsenos būklei vertinti bei Gimnazijos tarybos, Mokytojų tarybos ir mokyklos administracijos sprendimams priimti; • sistemingumas – visa mokyklos ugdomoji veikla stebima planingai, suderintai ir laikantis tęstinumo; • nešališkumas – mokyklos ugdomosios veiklos stebėseną vykdoma be išankstinio nusistatymo, laikantis profesinio nepriklausomumo nuo įvairių interesų grupių;

		<ul style="list-style-type: none"> • patikimumas – duomenys renkami laikantis mokyklos norminių dokumentų ir mokykloje priimtų susitarimų, skelbiama tikrovę atitinkanti informacija; • konfidencialumas – skelbiama tik tokia informacija, kuri garantuoja fizinio asmens duomenų anonimiškumą, išskyrus teisės aktuose numatytus atvejus.
	4.3. Pamokos vertinimo objektas	<ul style="list-style-type: none"> • ugdymosi aplinka (įranga, priemonės, įvairiapusiškumas, tikslingumas); • vadovavimas kiekvieno mokinio ugdymuisi (lūkesčiai ir skatinimas, mokymosi proceso organizavimas, klasės valdymas, įtraukusis ugdymas); • mokymosi patirtis (savivaldumas, konstruktyvumas, socialumas, santykiai, mokinių savijauta, darbinga aplinka); • vertinimas ugdant (vertinimo kriterijų aiškumas, vertinimo įvairovė, grįžtamasis ryšys, dialogas vertinant, įsivertinimas); • kiekvieno mokinio pažanga ir pasiekimai (gebėjimas taikyti žinias, pamokos uždavinio pasiekiamumas, pasiekimų atitikimas mokinių galias); • komunikacija ir bendravimas su mokiniais; • klasės etosas ir emocinis mokinių saugumas.
	4.4. Inovatyvumo skatinimas ugdymo procese	<ul style="list-style-type: none"> • edukacinės inovacijos kūrimas arba perėmimas; • inovacijos įgyvendinimo žingsnių numatymas; • inovatyvių metodų, IT priemonių taikymas; • mokymosi proceso efektyvinimas ir modernizavimas; • pokyčių iniciavimas ir įdiegimas; • „patirtinio mokymosi“ įgalinimas; • tyrinėjimo ir eksperimentavimo įgalinimas ugdymo procese; • inovatyvios gimnazijos kultūros koncepcijos mokytojų praktinėje veikloje skatinimas; • mokymosi lauke skatinimas; • lauko erdvės kaip tyrinėjimo ir eksperimentavimo laboratorijos įgalinimas. •

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant įgyvendinti Mokinių pasiekimų gerinimo strategiją praktinėje veikloje, būtina vieningai laikytis susitarimų ir priimtų bei patvirtintų tvarkų:

- Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programos aprašas;

- Ugdymo turinio planavimo aprašas;
 - Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarkos aprašas;
 - Mokinių pamokų lankomumo stebėsenos, apskaitos ir pamokų nelankymo prevencijos vykdymo tvarkos aprašas;
- Tėvų informavimo apie vaikų būklę, ugdymo poreikius, pažangą gimnazijos lankymą ir elgesį tvarkos aprašas;
- Mokinių mokymosi krūvio optimizavimo tvarkos aprašas;
 - Individualių ugdymo planų sudarymo aprašas;
 - Gimnazijos bendruomenės narių elgesio ir etikos normos;
 - Gimnazijos ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu tvarkos aprašas.
2. Pamokoje įgalinti jos kokybę gerinantys aspektai:
 - moderni pamokos forma;
 - ugdymo turinio individualizavimas ir / arba diferencijavimas;
 - mokomoji medžiaga, aptariama per pamoką, siejama su mokinių patyrimu ar nagrinėta medžiaga per kitas pamokas bei ankstesnes to paties dalyko pamokas;
 - mokinių bendradarbiavimas per pamoką;
 - padedančio mokiniams mokytis mikroklimato kūrimas;
 - namų darbų skyrimo / atliktų darbų efektyvumas ir reikalingumas;
 - mokinių aktyvumo skatinimas per pamoką.
 3. Būtina įvairiais būdais planuoti savo vykdomas pamokas taip, kad mokinys būtų aktyvus mokymo(si) proceso veikėjas, ir tobulinant mokymosi aplinką užtikrinti mokytojui sąlygas tai pasiekti.
 4. Mokymo procese per pamoką remtis įvairialypiu mokinių patyrimu.
 5. Pamokos pradžioje nurodyti mokinių veiklos per pamoką vertinimo kriterijus, o baigiantis pamokai sudaryti sąlygas mokiniams įsivertinti savo veiklą per tą pamoką.
 6. Vieningai laikytis susitarimų mokinių vertinimo, lankomumo fiksavimo, drausmės klasėje bei tėvų informavimo klausimais.
 7. Mokinių pasiekimų gerinimo strategiją įgalinant praktinėje veikloje, aktyviai dalyvauja visa bendruomenė (administracija, mokytojai, klasių vadovai, švietimo pagalbos specialistai, tėvai, mokiniai).
 8. Sistemingai vykdyti ugdymo proceso stebėseną ir analizę, taip laiduojant geresnę pamokos kokybę, inovacijų diegimą pamokoje bei modernių metodų taikymą.

LITERATŪRA

- LR Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas „Dėl Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2019-11-27 - Nr. V-757.
 - Klavaitis A. Švietimo kokybę gerinantys modernios pamokos aspektai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose. Analizė. Vilnius, 2020.
 - Neifachas S. Švietimo reformos iššūkiai: naujoji strateginė kryptis ir vadovavimas ikimokyklinio ugdymo įstaigos tobulinimui. Vilnius: Ciklonas, 2007.
 - Pečiuliauskienė P. Edukacines inovacijas bendrojo lavinimo mokykloje lemiantys veiksniai: mokytojų novatorių požiūris. Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010, Nr. 100 (57-63 p.).
 - Stripeikis O. ir Ramanauskas J. Inovacijoms palankios organizacinės kultūros veiksniai. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Mokslo darbai. Nr. 1(25), 2011.
 - Targamadžė V. Švietimo organizacijos kultūra: metodinė priemonė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011.
 - Tumėnienė V. ir Janiūnaitė B. Pedago novacinės veiklos sampratos erdvė ir struktūra: teoriniai aspektai. Socialiniai mokslai, 1(33), 2002.
 - -Indrašienė V. Merfeldaitė O. ir Petronienė O. Šiuolaikinių vadybinių funkcijų taikymas organizuojant mokyklos veiklą. Mokslinio tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008.
-